

Módszertani megjegyzések

A 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet és azt részletező 62/2020. (III. 24.) Korm. rendelet előírásainak hatása a kamatstatistikára

A rendeletek értelmében alkalmazandó fizetési moratórium nem keletkeztet automatikusan újratárgyalást, illetve az sem jelenik meg az új szerződések között, ha az ügyfél nem kíván élni a fizetési haladékkal és az eredeti szerződés szerint teljesít. Amennyiben egy hitelt egyéb okból újratárgyalnak, az természetesen az általános módszertannak megfelelően bekerül az új szerződések közé.

A moratórium időszaka alatt megkötött, zálogjoggal nem biztosított fogyasztói hitelek hitelköltség mutatója 2020. december 31-ig nem haladhatja meg a jegybanki alapkamat 5 százalékponttal növelt mértékét. Mivel a kamatstatistika az új szerződések esetében az első kamatperiódusra vonatkozó kamatlábat mutatja be, az új szerződések kamatlába a 47/2020-as Kormányrendeletben meghatározottnál nem lehet magasabb. A szerződések 2020. december 31. után esedékes átázódása az állományi kamatlábakban érvényesül.

A törlesztések átmeneti felfüggesztése nincs hatással a moratórium időszakára vonatkozó állományi kamatlábakra: azok továbbra is az eredeti szerződésben rögzített kamatlábak aktuális értékét mutatják meg.

A sajtóközlemény részét képező Grafikonkészletben található ábrák minden esetben az adott hónapban újonnan kötött hitel- és betétszerződések értékével súlyozott havi átlagos hitelköltség mutatót és havi átlagos kamatlábat, továbbá az új szerződések értékét tartalmazzák.

Az állományokra vonatkozó kamatlábakat a sajtóközleménnyel egyidőben megjelenő internetes idősorok tartalmazzák.

Az MNB a 2006-tól 2016 végéig mintavételes technikát alkalmazott az adatszolgáltatói kör megállapításánál. A minta kiválasztásának alapjául az adatszolgáltatói populáció homogén rétegekre való felbontása szolgált. A közleményben közölt új szerződéses adatok az adatszolgáltatásra kijelölt mintában szereplő hitelintézetek megfelelő adatainak az összegzéséből származnak. A mintában szereplő hitelintézetek összesített mérlegfőösszege a bankrendszeri összesített mérlegfőösszegnek több mint 95%-át teszi ki. Ennek eredményeképpen megváltozott az adatszolgáltatói kör összetétele és csökkent az adatszolgáltatók száma. Az adatszolgáltatói kör változása az átlagkamatlábak alakulását általában nem befolyásolta, csak azon konstrukciók esetében (pl. 10 éven túli lejáratú lakáscélú hitelek), ahol 2005-ben kevés számú adatszolgáltató jelentett egymástól jelentős mértékben eltérő adatokat. Itt az adatszolgáltatói kör változása felerősítette az összetétel-változás hatását.

2017. januártól kezdődően az adatszolgáltatói kör meghatározása nem mintavétel alapján történik, hanem az összes hitelintézet és ezen típusú EGT-fióktelep szolgáltató kamatstatistikai adatot az MNB-nek.

A sajtóközleményben a hitelintézetek által a nem pénzügyi vállalatokkal (S.11) valamint a háztartásokkal (S.14) szemben alkalmazott hitel- és betéti kamatlábak, valamint teljes hiteldíj-mutatók; továbbá az ezen szektorok részére nyújtott hitelek, valamint a tőlük elfogadott betétek új szerződéseinek összesített értékei szerepelnek a hitelintézetek szempontjából bemutatva. A kamatstatistika esetében a „háztartások”-ba a háztartások szektora (S.14) mellett beleértjük a háztartásokat segítő nonprofit intézmények szektorát (S.15) is. A hitelintézetek körébe tartoznak a lakástakarékpénztárak is.

A háztartások fogyasztási és lakáscélú hitelei esetében közöljük a tőketörlesztésen felül adódó összes fizetési kötelezettséget magába foglaló hitelköltség-mutatót is. Az MNB által közölt hitelköltség-mutató számítási szabálya megegyezik a teljes hiteldíj mutató számításáról, meghatározásáról és közzétételéről szóló mindenkor hatályos Korm. rendeletben meghatározott teljes hiteldíj mutatóéval, a következő eltérésekkel:

- a hitelköltség mutató számításánál a szerződésben rögzített, feltételhez kötött kamatkedvezmények is érvényesülnek
- a támogatott konstrukciók esetében lakáshitelnél a kamattámogatás, áruvásárlási hitelnél az eladótól kapott hozzájárulás mértékével korrigált kamatláb a hitelköltség mutató alapja;
- megtakarítással kombinált hitel esetében, ahol az áthidaló kölcsön és a lakáskölcsön jogszabály szerinti összevont induló teljes hiteldíj mutató értéke kerül megállapításra, a kamatstatistikában a két hitelre külön-külön hitelköltség mutató kerül meghatározásra.

A közleményben publikált átlagkamatlábak és teljes hiteldíj-mutatók képzése többlépcsős folyamat, az aggregálási szinteket a következő táblázat szemlélteti:

Aggregálási (átlagképzési) szintek	Aggregálási (átlagképzési) szint megnevezése	Ki végzi az aggregálást?
4	Adatszolgáltatókra képzett átlagos kamatláb	Magyar Nemzeti Bank
3	Az adatszolgáltató összes termékének átlagos kamatlába (pl. fogyasztási hitel)	adatszolgáltató, 2017-től kezdve az MNB
2	Egy termék átlagos kamatlába (pl. áruvásárlási hitel)	adatszolgáltató, 2017-től kezdve az MNB
1	Egyedi szerződés kamatlába	adatszolgáltató

Az átlagos kamatláb változását az egyedi kamatlábak változása és az összetétel megváltozása együttesen okozza.

A fenti táblázat mutatja, hogy 2016 végéig az MNB-nek jelentett kamatlábak is átlagkamatlábak, tehát az MNB csak az adatszolgáltatónkénti átlagkamatlábakra tudja szétválasztani a tényleges kamatláb-változás és az összetétel-változás hatását. A legfelső aggregálási szinten kapott kamatláb-változás tehát csak azt jelenti (amennyiben az MNB nem rendelkezik kiegészítő információval), hogy az adatszolgáltatónkénti átlagkamatlábak módosulása okozta a bankrendszeri szintű átlagkamatláb megváltozását. Az egyes adatszolgáltatóknál az átlagkamatláb azonban szintén változhat összetétel-hatás következtében, vagyis amiatt, hogy a konstrukciók között és/vagy az egyes konstrukciókon belül arányeltolódás van. Az egyes adatszolgáltatóknál történt összetétel-változás illetve a tényleges kamatláb-változás mértékéről az MNB-nek általában nincs információja. Az ún. összetétel-hatás különösen akkor befolyásolhatja jelentősen az átlagos kamatlábat, ha az ügyletek száma alacsony.

Ha a Grafikonkészlet háztartásokra vagy nem pénzügyi vállalatokra vonatkozó valamely ábráján szakadás tapasztalható, azaz egy időszakra szerződéses összeget és kamatlábat/THM-et sem publikálunk, akkor ez azt jelenti, hogy kevesebb mint három adatszolgáltató jelentett adatokat az adott konstrukcióra. A legalább három adatszolgáltatóra vonatkozó szabály azt biztosítja, hogy az egyedi adatokat senki se tudja beazonosítani a statisztikai publikációkban.

A Grafikonkészletben található ábrák abban az esetben nem tartalmazzák a szezonálisan igazított új szerződések értékét, amikor a külső körülmények, mint például a pénzügyi válság hatására az idősorok viselkedése oly mértékben megváltozik, hogy a szezonális igazítás nem ad értelmes eredményt.

A lakáscélú hitelek súlyozott átlagkamatlába tartalmazza a piaci kamatozású és az államilag támogatott hitelek adatait. Az államilag támogatott hitelek kamatlába a hitelintézetek szempontjából kerül bemutatásra, ezáltal az ügyfél számára nyújtott állami támogatás mértékét is tartalmazza 2009. júniusig. Az állami támogatást 2009. július 1-jével megszüntette a kormány, melyet 2009. október 1-től újra elindított. Az adatszolgáltatók az eszközoldali kamattámogatásos hitelek kamatlábát úgy korrigálták, hogy az ügyfelekkel szemben felszámított kamatlábhoz hozzáadták az állami támogatás mértékét. A forrásoldali kamattámogatásos hitelek esetében a hitelek futamidejéhez legközelebb eső állampapír-piaci referenciahozam és a kapott bankközi forrás kamatlábjának különbségét számították hozzá az ügyfelekkel szemben felszámított kamatlábhoz. A lakáscélú hitelek kamatlába így függött a pénz- és tőkepiaci hozamok változásától is. 2009. október 1-jével a kormány újra elindította az államilag támogatott lakáscélú hitelek felvételének a lehetőségét, így az államilag támogatott hitelek kamatlába ettől az időponttól ismét tartalmazza az ügyfél számára nyújtott állami támogatás mértékét.

A hitelek új szerződéses adatai esetében 2003. januártól az eredeti lejárat szerinti bontás helyett a kamatfixálás szerinti bontást alkalmazzuk. A kamatfixálás azt jelenti, hogy a hitelszerződésben mennyi időre rögzített előre a kamatláb.

Az egyedi hitelek forintösszegének átszámítása euróra a hónap utolsó napján érvényes MNB középárfolyamon történik.

Az új szerződések értékeit szezonálisan igazítjuk azoknál a termékeknél, ahol a szezonális igazítás eredményesen végrehajtható. A közlemény szövegében 2010. márciusig a szezonálisan igazított adatokról írunk, amennyiben van szezonálisan igazított adat. 2010. áprilisa vonatkozó és azt követő időszakokban, a közleményben az eredeti szerződéses adatokról írunk 2013. decemberig. 2014. januártól a háztartások és nem-pénzügyi vállalatok forinthiteleinek és betétszerződéseinek új szerződéses értékeinek alakulását a szezonálisan igazított adatok alapján elemezzük, míg a sajtóközlemény 1. és 2. számú táblázatában és grafikonzáblázatában a szezonálisan igazított és a szezonálisan nem igazított új szerződéses adatok is bemutatásra kerülnek.

Állami áthidaló hitelnek nevezzük a 2009. IV. törvény alapján az állam készfizető kezessége mellett nyújtott 0% kamatozású forint hiteleket, amelyek célja az adószók fizetési képességeinek fenntartása. A háztartási szektor forint lakáscélú és szabad felhasználású jelzáloghitelei 2009. decembertől nem tartalmazzák az állami áthidaló hitelek új szerződéseinek adatait, mert a fentiek miatt ezen hitelek nem tekinthetők a hitelpiacot bővítő ügyleteknek.

A háztartási és a nem pénzügyi vállalati hitelek új szerződésai 2010. februártól nem tartalmazzák az egyéb átstrukturált hiteleket sem. A módszertani változás oka ugyanaz, mint az állami áthidaló hitelek esetében. E korrekció miatt a szabad felhasználású svájci frank jelzáloghiteleknél az új szerződéses értékek és átlagos hitelköltség mutatók a 2009. szeptember – 2010. január időszakban, az euro személyi hiteleknél a 2009. július - 2010. január időszakban becsült adatokat tartalmazzák.

A devizában folyósított lakáscélú, szabad felhasználású, személyi és gépjármű hitelek esetében 2008. decembertől a folyamatosan csökkent szerződésértékek miatt az átlagos hitelköltség mutató számos egyedi hatást tartalmazhat, így nem feltétlenül tükrözik a piaci körülményeket, ezért az 1 milliárd forint alatti új szerződéses értékek esetében nem publikáljuk az adott havi átlagos hitelköltség mutató értékét.

2010. augusztus 14-től életbe lépett a 2010. évi XC. törvény, melynek értelmében tilos jelzálogot bejegyezni a devizahitelekre. Ennek hatása 2010. szeptembertől tükröződik a devizahitelezés csökkenésében. A háztartásoknak nyújtott új devizahitel kibocsátás nullánál nagyobb értékét, a korábban folyósított devizahitelek kiváltásának lehetősége magyarázza.

A devizahitelek jogszabályi változása miatt 2011. januártól a sajtóközleményünkben a háztartások által felvett devizahitelek új szerződéses értékét és átlagos hitelköltség mutatóját az ábrakészletben nem publikáljuk és sajtóközleményünkben sem elemezzük. A háztartásoknak nyújtott lakáscélú, szabad felhasználású jelzáloghitelek, valamint személyi hitelek esetében a forint és devizahitelek új szerződéseinek összehasonlíthatósága érdekében az ábrakészletben egy ábrát továbbra is bemutatunk, ahol látható az egyes instrumentumok esetében a forint és devizahitelezés mértéke.

A 2011. augusztusi adatok alapján készült sajtóközleménytől kezdődően - az Európai Központi Bank gyakorlatának megfelelően - bevezetésre került két új táblázat, amelyek bemutatják a háztartásokkal és nem-pénzügyi vállalatokkal kötött hitel- és betétszerződések kamatait és új szerződéses értékeit. Ennek megfelelően a közlemény szerkezete is módosult: a közlemény első fele a háztartásokkal, második fele a nem-pénzügyi vállalatokkal kötött szerződéseket mutatja be.

A 2011. decemberi adatok alapján készült sajtóközleménytől kezdve a végtörlesztéshez kapcsolódó forinthitelek folyósítás adata becsült érték. A becslésre azért van szükség, mert a végtörlesztéshez kapcsolódó kiváltó hitelek adatai heti adatgyűjtésekből kumuláltan-, míg a sajtóközlemény alapjául szolgáló adatok havi adatszolgáltatásból származnak. Az összehasonlíthatóság érdekében olyan esetben, amikor a hó utolsó napja nem esik egybe a hétvégével, becslést alkalmazunk azzal a módszerrel, hogy a hó utolsó napját tartalmazó heti jelentésnek csak a tárgyhó napjaira vonatkozó részét vesszük arányosan figyelembe. A számítás menete a következő: a tárgyhóban folyósított kiváltó forinthitel összege = (a tárgyhó utolsó napját tartalmazó hét nyitó adata - az előző havi (becsült) záró érték) + (a tárgyhó utolsó napját tartalmazó hét záró adata - a tárgyhó utolsó napját tartalmazó hét nyitó adata)*(a tárgyhó utolsó napját tartalmazó hétből a tárgyhóra eső munkanapok száma)/(a tárgyhó utolsó napját tartalmazó hét munkanapjainak száma).

2012. januártól a sajtóközlemény grafikonzáblázatában és az internetes idősorokban publikált áruhitelek átlagos hitelköltség mutatója (THM) tartalmazza a 0%-os kamat vagy 0%-os THM konstrukciók esetében az áru eladója által a hitelintézetek részére fizetett hozzájárulás mértékét is. A hozzájárulás mértékével korrigált értékek az áruhitelek THM értékeire vonatkozó idősorban nagyságrendi változást eredményeznek 2012. januártól.

A devizahitelek végtörlesztésének hatására a háztartások lakáscélú és szabad felhasználású jelzálog forinthitelei 2011. november – december és 2012. január – február hónapban jelentős mértékben növekedtek a kiváltó forinthitelek új szerződéseinek hatására. Azonban ezek a változások nem köthetőek szezonális hatáshoz, így torzítaná a szezonálisan igazított új szerződéses értékeket, ezért az igazítandó lakáscélú és szabad felhasználású jelzáloghitelek új szerződéses adataiból kiszűrjük a kiváltó forinthitelek hatását, míg az egyéb szezonális hatásokkal továbbra is kiigazítjuk az idősorokat.

Ennek megfelelően a lakáscélú és szabad felhasználású jelzáloghitelek esetében 2011. novemberben, decemberben és 2012. januárban, februárban a végtörlesztés megjelenése előtti (2011. július –augusztus – szeptember - október) hónapok átlagát vesszük figyelembe a szezonális igazításhoz, majd a 2011. november - 2012. februárra vonatkozó szezonálisan igazított értékeket megnöveljük a becsült és tényleges eredeti új szerződéses értékek különbségével.

A kamatstatisztikai internetes idősorokban 2012. januártól a bizalmasságkezelés eljárás bővítésre került, melynek értelmében megkülönböztetett jelzést alkalmazunk azokban az esetekben, amikor egyetlen adatszolgáltató sem rendelkezett adattal az adott instrumentumon vagy csak egy vagy két adatszolgáltatónak volt ügylete. Amennyiben egyetlen adatszolgáltatónak sem volt adata „-” jellel jelenik meg, míg az egy vagy két adatszolgáltatótól származó bizalmas adatok „*” jellel kerülnek publikálásra. A bizalmasságkezelési új módszertant a fogyasztási hiteleket részletező forint, euro és svájci frank idősorokban 2010-ig visszamenőleg, míg a többi kamatstatisztikai idősorokban 2012. januártól kerülnek alkalmazásra. A fogyasztási hiteleket részletező forint, euro és svájci frank idősorok esetében 2012. januártól új részaggregátumok is publikálásra kerülnek 2010. januárig visszamenőleg a személyi hitel, gépjármű vásárlási hitel és szabad felhasználású jelzáloghitelekre vonatkozóan az 5 éven túli kamatfixálás kivételével, amely az internetes idősorok szerkezeti változását okozza.

2011. decemberig alkalmazott bizalmasságkezelési módszertannak megfelelően – a fogyasztási hiteleket részletező idősorok kivételével - a három alatti adatszolgáltatók esetében „-” jel került alkalmazásra a bizalmas esetekben.

2014. januártól a kamatstatisztikai sajtóközleményhez tartozó internetes idősorokban 2012. januárig visszamenőleges időszakokra is publikálásra kerülnek a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott egyéb forint és eurohitelekből a fedezettel nyújtott hitelek volumenei, kamatlábai illetve a változó kamatozású és legfeljebb 1 éves kamatfixálású hitelek esetében az éven túli lejáratú rendelkező új szerződéses volumenek, kamatlábak, valamint az 1 millió euro összeghatár alatti hitelek további összeghatár szerinti bontásban kerülnek publikálásra.

A háztartásoknak nyújtott fogyasztási és lakáscélú forint- és eurohitelekből szintén publikálásra kerülnek a fedezettel nyújtott hitelek volumenei, kamatlábai és hitelköltség mutatói, illetve az egyéb hitelekből kiemelve bemutatásra kerülnek az önálló vállalkozóknak nyújtott hitelek.

A 2014. előtti időszakra publikált adatok esetében a fedezett hitelek volumene csak a 100%-ban fedezett hitelek volumeneit tartalmazza, melyek esetén a jelzálogjog bejegyzése ténylegesen megtörtént. A 2014-től alkalmazott módszertan alapján az új, jelzálog alapú hitelszerződéseknél függetlenül attól, hogy a szerződéskötéskor megtörtént-e a jelzálogjog bejegyzése, a fedezettség úgy kerül meghatározásra, mintha a bejegyzés már megtörtént volna. A fedezett hitelek kamatlábának alakulását ez az összetételhatás befolyásolja. A nem pénzügyi vállalati hitelek kamatlábai esetében megállapítható, hogy a fedezett hitelek kamatlába esetenként magasabb, mint az összes hitelé. Ennek oka, hogy egyrészt a hitel kamatlábának alakulását nem csak a fedezet (mint egyedi paraméter) határozza meg, hanem az ügyfél minősítése és egyéb egyedi feltételek is, másrészt a fedezett hitelek átlagkamatlába inkább a magasabb kamatozású hitelekből tevődik össze.

A forint lakáscélú és szabad felhasználású jelzáloghitelek új szerződéses értékei nem tartalmazzák a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény keretében automatikusan forintosított devizahiteleket; a jelzáloghiteleken kívüli fogyasztási hitelek új szerződéses értékei pedig nem tartalmazzák a 2015. évi CXLV. törvény értelmében automatikusan forintosított devizahiteleket. A forintosítással kapcsolatban kizárólag a hitelintézetek saját vagy új ügyfelének aktív közreműködésével létrejött új kiváltó hiteleket tekintjük új szerződésnek a kamatstatisztikai sajtóközleményekben és idősorokban.

A 2016. januári publikációval kezdődően módosul a Sajtóközlemény 2. sz. táblázata: az 1 millió euro érték feletti forinthitel-szerződések esetén külön soron kerül bemutatásra a money market típusú hitelek hatásáról

megtisztított szerződéses kamatlábak mértéke. Ennek oka, hogy a money market típusú ügyletek jellemzően az egyéb hitelek piaci kamatlábnál alacsonyabb kamatlábbal rendelkeznek és a havonta változó arányuk jelentősen befolyásolhatja az átlagkamatot, ami rendkívül volatilisra teszi az idősort. A közleménnyel egy időpontban megjelenő, A nem pénzügyi vállalati szektorral kötött piaci forinthitel és forintbetét szerződések átlagkamata c. táblázat 2015. januárig visszamenőleg szintén bővítésre kerül az említett időssal. Az 1 millió euro érték feletti forinthitelek sajtóközleményben és az internetes időssorban bemutatott új szerződéses értékei továbbra is tartalmazzák a money market típusú ügyletek értékét.

További változás, hogy a közleményhez tartozó Ábrakészletből kikerültek a háztartási forint, euro és svájci frank lakáscélú-, szabadfelhasználású- és személyi hitelek új szerződéses értékeit bemutató területi ábrák (a korábbi számozásnak megfelelően az 1., 3. és 5. sz. grafikonok), valamint A háztartások adott hónapban kötött forint gépjárműhitel-szerződéseinek havi átlagos hitelköltség mutatója és az új szerződések értéke c. grafikon (a korábbi számozásnak megfelelően a 7. sz. grafikon).

A 2016. augusztusra vonatkozó publikációtól kezdődően a Sajtóközlemény 1. sz. táblázata bővítésre kerül a forint lakáscélú hitelek esetében az éven belüli és éven túli kamatfixálás szerinti megbontásokkal. A forint lakáshitelek éven belüli és éven túli kamatfixálásainak új szerződéseire vonatkozó átlagos kamatlábak és az új szerződéses értékek kerülnek bemutatásra a sajtóközleményben, míg az internetes időssorban ennél részletesebb bontásban kerülnek publikálásra az adatok.

2017. januártól kezdődően az adatszolgáltatói kör meghatározása nem mintavétel alapján történik, hanem az összes hitelintézet és ezen típusú EGT-fióktelep szolgáltató kamatstatisztikai adatot az MNB-nek. A sajtóközlemények és internetes időssorok összeállítása teljes adatszolgáltatói kör lefedettséggel történik 2017-től, ezért a 2016. decemberi és a 2017. januári adatok elemzésekor az összetételhatás egyes instrumentumok esetén jelentősebb lehet a megszokott mértéknél.

2017-től a publikált adatok forrása is eltér a korábbi időszaktól: a hitelek esetén az új szerződéses összegek és hozzájuk tartozó kamatlábak egyedi, szerződésenkénti alapadatok aggregálásával és súlyozásával állnak elő. A hitelek állományi kamatláb- és a betét új szerződéses és állományi időssorai – bár nem szerződésenkénti, de – szintén granulált adatgyűjtések alapján kerülnek összeállításra.

Az MNB a 2017. januári adatok közzétételétől kezdve a Demetra programról áttér a JDemetra+ szoftver alkalmazására a szezonálisan kiigazított adatok előállításánál.

2017. augusztusra vonatkozó publikációtól kezdődően az internetes időssorok 2017. januári kezdettel bővítésre kerülnek a forint lakáscélú hitelek esetében a felhasználás célja szerinti megbontásokkal, azon belül az éven belüli és éven túli kamatfixálás szerinti kategóriák bemutatásával.

2019. júliusra vonatkozó publikációtól kezdődően az internetes időssorok 2017. januári kezdettel bővítésre kerültek a forint lakáscélú hitelek esetében a hitelkonstrukciók (támogatott/piaci/egyéb konstrukciók) szerinti megbontással, azon belül az éven belüli és éven túli kamatfixálás szerinti kategóriák bemutatásával.

Ezzel egyidőben a fogyasztási forint hitelek részletező internetes időssorban az éven belüli kamatfixáláson túl a legalább 1, legfeljebb 5 éves kamatfixálású áru és egyéb fogyasztási hitelek közül is külön kiemelve kerülnek publikálásra az áruhitelek tartalmazó új szerződéses és az átlagos kamatlábakat bemutató adatok 2018. januári kezdettel.

A 44/2019 (III.12) Kormányrendelet alapján a lakossági ügyfelek számára a babaváró támogatáshoz kapcsolódóan nyújtott, szabad felhasználású, jelzálogfedezettel nem rendelkező hitelek az egyéb fogyasztási hitelek alatt kiemelve kerülnek bemutatásra 2019. július vonatkozó időszakától.